

Hvor ligger Foss?

Af Robert Bergersen

Da jeg før (1993, 1995) har ment, at gården Foss, der nævnes i Bárðarsons Grønlandsbeskrivelse fra det 14. århundrede, skal søges i bunden af Alluitsup Kangerlua (Qorlortorsuaq eller Sioralik), må jeg kommentere teorien i Guldager (1997). I den artikel beskrives nordbogården Ø-164 i Vatnahverfi, og der gøres (overbevisende) rede for, at den er identisk med den, som blev besøgt af Arctander i 1778 (Ostermann 1944, 101f) og af Vebæk i 1948 (Vebæk 1992, 15). Gården er imponerende, og den har et navn (Qallunaatsiaqarfik).

Men er den Foss? Det er urigtigt, at Bárðarsons beskrivelse har Foss mellem Alluitsup- og Igalikup Kangerlua. Heldigvis er man vistnok enige om, at Rafnsfjord = Alluitsup kangerlua¹, men Bárðarsons »Rampnsfjord« (som beskrives) er Uunartoq, og det er altså mellem Uunartoq og Igalikup Kangerlua (som også beskrives) han siger Foss ligger. Mellem Uunartoq og Igalikup Kangerlua ligger Alluitsup Kangerlua! Der skal Foss søges.

Det er rigtigt, at (sydlige) Vatnahverfi ligger i det aktuelle område. Bárðarson

beskriver det desværre ikke detaljeret. Han nævner ikke Alluitsup Kangerlua (kun Foss, Fiskesøens og kirkens eksistens). En mulig forklaring kan være, at det kun var kirkens ejendomme, han skulle registrere. Ærkebiskop Paul annoncerede i 1341 inspektion af sin kirkeprovins, og samme år ved vi, at Nidarosbroder Aslakr blev sendt »at visitera allt Island« (Blom 1983). Og Bárðarson fik sit rejsepas til Grønland 8/8 1341. Hvad nu hvis Alluitsup Kangerlua og (sydlige) Vatnahverfi tilhørte kongen? Så kunne Bárðarsons tekst kunne forstås således: »Nest [af kirkens ejendomme] ligger Eynerfiord [Igalikup Kangerlua] och emellum hannem [Igalikup Kangerlua] og forshrefne Rampnsfiord [Uunartoq] ligger...« osv.

Så skulle muligvis hele området (denne ejendom) kunne kaldes Foss. Der har

Robert Bergersen, født 1954, er biolog fra Tromsø Universitet. Som det fremgår af litteraturlisten til denne kommentar, bragte tidsskriftet Bergersens artikel »Hvor ligger Hrafnsfjord?« (Grønland 1993 nr. 7-8 s. 285-297).

vel været et hovedsæde eller en hovedgård, hvor ombudsmanden har holdt til, men at den »lå langt fra havet«? Jeg har aldrig kunnet forstå det. Det giver kilderne ingen dækning for. Bárðarsons fiskesø kan lige så godt have haft flo (når stort vand og regnen kommer) og fjære (når vandet indfalder og mindskes).

Det må konkluderes, at mysteriet lever videre. Forhåbentlig vil nogen snart undersøge Sioralik? Det kan da ikke være »næsten ugjærligt at gennemsnøge kratets systematisk«, som Petersen (1896) ville have det til.

En glemt kilde?

I »Thorlacii Stæders Beskrivelse« finder man Torfæus' gengivelse af Thorlacius: »Effter Einarsfiord kommer Rafnsfiord, udaf hvilcken sig strækker een anden liden fiord, kaldet Slettufiord: ved denne Rafnsfiord ligger eet Nonne-Closter, som er bygget til S^{ti} Olufs æhre; og ligger den ganske fiord til dette Closters underholdning; men her vil merkis, at vj her ved en fiord, ey alleeniste meener den part af Hafved, som strecher sig ind i Landet, men ogsaa Strandsiden, som ligger der omkring, streckende sig fra et field til andet« (Brøgger 1927, 56).

Her ligger altså en fiord til klostret (identificeret af Vebæk som Ø-149 i Uunartoq). Man har da lov at mene, at mesteparten af Uunartoq lå til klostret². »Strandsiden«, som strækker sig fra et fjeld til andet, er også interessant i denne sammenhæng. Den kan godt være Sioralik? Torfæus gengiver også en anden kilde (»et Iislandske exemplar paa Papiir«), som siger, at klostret »eyer alt hvad som ligger fra St: Olufs Kircke paa Woge

indtil Stranden« (Brøgger 1927, 33). Skal vi tro, at klostret også ejede halvøen mellem Uunartoq og Alluitsup Kangerlua? I så fald, kunne denne halvø have været kaldt Rafnsnes? Da har vi i det mindste en teori om, hvorfor Bárðarson benævner Uunartoq (Siglufjord) som Rampnsfjord (andre afskrifter: Rampnessfiord).

Noter:

1. Fordi Rafnsfjord har to grene (Slettufjord (som må være Sioralik) og Hornafjord (som kan være Amitsuarsuk)) og at Vágar kirke i Siglufjord må være Ø-162 i Uunartoq.
2. Således må også Bárðarson tolkes (øen med de varme kilder deltes med domkirken). Ø-162 (Vágar kirke) kunne da dække sit nærområde og »fiorden uden fore« (fjorden udenfor, dvs. Sermilik).

Litteratur:

- Bergersen, R. 1993. Hvor ligger Hrafnfjord? – Grønland 41 (7-8): 285-297.
- Bergersen, R. 1995. Nest ligger Eynerfiord och emelum hannem och forshrefne Rampnsfiord liger en stoer Hoffgaard som høerer konningen till och den gård heder Foss. – DKNVS Skrifter 1995(1): 1-39.
- Blom, G. A. 1983. Magnus Eriksson og Island. – DKNVS Skrifter 1983(2): 1-43.
- [Brøgger, A.] (udg.) 1927. Det gamle Grønland eller Det gamle Grønlands Beskrivelse [...] af [...] Tormod Torfessøn. – Oslo Etnografiske Museum. 236 s. (er ifølge den anonyme udgiver Torfæus' Gronlandia Antiqua 1706 i Torfæus' egen oversættelse).
- Guldager, O. 1997. Qallunaatsiaqarfik. – Grønland 45(3): 122-130.
- Jónsson, F. (udg.) 1930. Det gamle Grønlands beskrivelse af Ivar Bárðarson (Ivar Bárðsson). – Levin & Munksgaard, København. 75 s.
- Ostermann, H. (udg.) 1944. Andreas Bruuns og Aron Arctanders dagbøger fra undersøgelsesreisen i Julianehaab distrikt 1777-1779. – Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser, Meddelelser 58:1-143.
- Petersen, F. 1896. Undersøgelse af Ruiner ved Agdluitsokfjord m.m. – MoG 16:408-425.
- Vebæk, C. L. 1992. Vatnahverfi. An inland district of the Eastern Settlement in Greenland. – MoG Man & Society 17:1-132.